

Lausunto: HE 212/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta

Pelastakaa Lapset kiittää sivistysvaliokuntaa pyynnöstä lausua kirjallisesti hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta HE 212/2024 vp. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025. Opetuksen tavoitteita koskeva muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026.

1. *Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytön osalta siten, että puhelimen käyttö oppitunnin aikana sallittaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Lisäksi koulun olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana.*

Pelastakaa Lapset on antanut 22.11.2024 lausunnon perusopetuslain **29 pykälään** koskien puhelimia ja muita mobiililaitteita (VN/17928/2024).ⁱ **Totesimme lausunnossamme, että esitys vaikuttaa perustellulta koulun oppituntien puhelimia ja muita mobiililaitteita koskevien käytäntöjen selkeyttämiseksi.**

Pelastakaa Lapset kannattaa lisäksi **36 d pykälän** kirjausta rehtorin mahdollisuudesta ottaa koulupäivän aikana haltuun oppilaalta kielletty esine tai aine, joka häiritsee opetusta. Perusopetuslain mukaan puhelimet ja mobiililaitteet on mahdollista jo nykyisellään ottaa haltuun, jos ne häiritsevät oppimista. Katsomme, että järjestyssääntöjen säätelyä täsmentämällä yhtenäistetään eri koulujen käytäntöjä mobiililaitteiden ja puhelimien osalta.

Pelastakaa Lapset pitää tärkeänä, että edellisessä ja nyt lausunnolla olevassa esitysluonnoksessa on nostettu esille perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä punninta. Kuten aiemmassa lausunnossamme totesimme, on otettava huomioon perustuslain mukainen omaisuudensuoja sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kirjatut velvoitteet lapsen edun ensisijaisuudesta (artikla 3), lapsen oikeus ilmaista ikätasoisesti mielipiteensä itseään koskevista asioista ja saada tietoa (artiklat 12 ja 13) sekä oikeus yksityisyyteen ja kirjesalaisuuteen (artikla 16).

Muistutimme lisäksi, että lakiesityksen valmistelussa ja sen perusteluissa on otettava huomioon YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 25 (2021) digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista.ⁱⁱ

Yleiskommentti nro 25 (III B) kuvaa myös **lapsen edun huomioon ottamista digitaalisissa kysymyksissä**. Lapsen etua on arvioitava aina asiayhteydessä. Sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että jokaisen lapsen etu harkitaan ensisijaisesti kaikissa digitaalisen ympäristön tarjoamiseen, sääntelyyn, suunnitteluun, hallintaan ja käyttöön liittyvissä toiminnaissa. Lapsen etua tarkasteltaessa tulisi ottaa huomioon kaikki lapsen oikeudet, mukaan lukien oikeus hakea, vastaanottaa ja levittää tietoja, oikeus tulla suojelluksi vahingoilta ja oikeus saada näkemyksensä huomioiduksi, sekä varmistaa lapsen edun arvioinnin ja siinä käytettyjen kriteerien läpinäkyvyys.

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositti Suomen kesäkuussa 2023 saamissa loppupäätelmissä (CRC/C/FIN/CO/5–6ⁱⁱⁱ), että **valtio tehostaa sääntelyä ja suojelupolitiikkaansa varmistaakseen lapsen oikeudet ja turvallisuuden digitaalisissa ympäristöissä**. Lisäksi komitea suositti, että Suomen tulee jatkaa pyrkimyksiä parantaa lasten, opettajien ja perheiden digitaalista lukutaitoa ja muita digitaalisia taitoja.

2. *Esityksessä ehdotetaan perusopetuslakia muutettavaksi siten, että aluehallintovirastot voisivat ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset aluehallintovirastojen käytettävissä olevista sanktioista.*

Pelastakaa Lapset muistuttaa, että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoa ohjeistavassa Yleiskommentissa nro 25 kehoitetaan sopimusvaltioita huomioimaan ne kansalliset ja paikalliset tahot, jotka valvovat lasten oikeuksien toteutumista digitaaliseen ympäristöön liittyvissä toiminnaissa.

Lausunnolla olevassa hallituksen esityksen kohdassa koskien perusopetuksen laillisuusvalvontaa (2.5.2.) nostetaan esille **Niina Mäntylän ja Ville Karjalaisen vuonna 2022 ilmestyneessä artikkelissa Perusopetuksen valvonnan kehittäminen osana oppilaan oikeuksien toteutumisen tehokkaampaa turvaamista esittämät valvonnan kehittämistarpeet ja niiden perustelut.**

Mäntylä ja Karjalainen tuovat esille **ongelmia kuntien ennakollisessa toiminnassa, jota he nimittävät omavalvonnaksi, sekä kanteluihin perustuvassa jälkikäteisessä valvonnassa.** Mäntylä ja Karjalainen nostavat esiin myös, että opettajilla ja rehtoreilla on nykyistä enemmän valtuuksia käyttää oppilaisiin voimakeinoja, tarkistaa heidän tavaroitaan tai ottaa oppilaiden omaisuutta haltuunsa. **Näiden valtuuksien lisääminen korostaa oikeussuojakeinojen turvaamisen tärkeyttä.**

Pelastakaa Lasten näkemys on, että Mäntylän ja Karjalaisen esittämiin ongelmiin voidaan **valvonnalla puuttua. Valvonta turvaisi näin erityisesti myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksia.**

Kuten esityksessä todetaan ”suurin osa opetuksesta on tosiasiallista hallintotoimintaa, josta ei tehdä valituskelpoista päätöstä. Silloinkin kun päätös tehdään, tarvitaan huoltajan osaamista ja voimavaroja valituksen tekemiseen. Hallintolain mukaan 15-vuotias voi myös itse valittaa, mutta se edellyttää lapselta vastaavaa osaamista ja voimavaroja kuin huoltajaltakin.”

Pelastakaa Lapset yhtyy näkemykseen, ettei lasten oikeuksien toteutumisen tule olla pelkästään huoltajien osaamisen, aktiivisuuden ja toimien varassa. Lapset joutuvat tällöin keskenään eriarvoiseen asemaan, koska huoltajien valmiuksissa tehdä kanteluita on vaihtelua. Tilanne ei ole siksi lasten oikeuksien kannalta tyydyttävä.

YK:n lapsen oikeuksien komiteassa on todettu tarve antaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ratifioineille jäsenvaltioille lisäohjeistusta lasten oikeussuojaan liittyen, ja **komitea valmistelee parhaillaan Yleiskommenttia nro 27 Lasten oikeus oikeussuojaan ja tehokkaat oikeussuojakeinot.** Siitä on olemassa kommenttikierroksella oleva englanninkielinen luonnos^{iv}, johon on tarpeen myös lainsäätäjien jo tässä vaiheessa tutustua.

3. *Esityksessä ehdotetaan, että liikunnallinen elämäntapa lisätään osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita. Esityksessä ehdotetaan, että perusopetuslain niin kutsuttu yleinen asetuksenantovaltuutus kumotaan ja samalla perusopetuslaissa asetuksenantovaltuuksia koskevat säännökset päivitetään vastaamaan perustuslain edellyttämiä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia.*

Pelastakaa Lapset katsoo, että liikunnallisen elämäntavan lisääminen osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita edistää YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (artikla 18) mukaisesti valtion ja vanhempien yhteistä velvollisuutta kasvattaa ja ohjata lapsia.

Pelastakaa Lapset kehottaa huomioimaan lainvalmistelussa YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin nro 17^v, jossa nostetaan esille, että kaiken urheilu-, virkistys- ja vapaa-ajan toiminnan toteuttamisessa on huolehdittava, että toiminta on turvallista ja esteetöntä komitean esiin nostamille haavoittuville ryhmille; tytöille, vammaisille lapsille, turvapaikanhakija- ja maahanmuuttajalapsille, heikossa sosiaalis-taloudellisessa asemassa oleville lapsille ja maaseudun lapsille.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnassa^{vi} on tällä hallituskaudella käynnistynyt työ lasten turvallisuuden edistämiseksi kaikessa urheilussa. Tämä työ vastaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleiskommentin 17 ohjeistusta sopimuksen ratifioineille valtioille. Pelastakaa Lapset pitää tämän työn käynnistymistä erittäin tarpeellisenä ja vaikuttavana tapana edistää kaikkien lasten ja nuorten oikeuksia urheilussa.

Lisäksi haluamme kiittää harrastamisen Suomen mallin edistämisestä, ja toivomme, että mallia kehitetään siihen suuntaan, että se tukee kunnissa myös lasten mahdollisuuksia liikuntaan ja liikunnallisiin harrastuksiin perheen taloudellisesta tilanteesta huolimatta. YK:n lapsen oikeuksien komitea muistuttaa, että **lapset tulee osallistaa täysimittaisesti vapaa-aikaa, leikkiä, virkistystä, kulttuurielämää ja taidetta koskevaan suunnitteluun ja**

toteutukseen. Pelastakaa Lapset pitää myönteisenä, että esityksessä tuodaan esille leikin, liikkumisen ja urheilun merkitystä. Ne lisäävät useiden tutkimusten mukaan myös oppimisen edellytyksiä ja kohentavat vuorovaikutustaitoja.

Lisätietoja:

Tiina-Maria Levamo

johtava asiantuntija

tiina-maria.levamo@pelastakaalapset.fi

Veli Liikanen

yhteiskuntasuhdejohtaja

veli.liikanen@pelastakaalapset.fi

ⁱ <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/lausunto-esitysluonnoksesta-perusopetuslain-muuttamisesta-puhelimien-ja-muiden-mobiililaitteiden-kayton-osalta/>

ⁱⁱ https://lapsiasia.fi/documents/25250457/38754461/CRC_CGC_25.pdf/ebcdf2d4-f99e-ca3a-a60c-ca8a19717eb6/CRC_CGC_25.pdf?t=1629289243261

ⁱⁱⁱ https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

^{iv} <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/draft-general-comment-no-27-childrens-rights-access>

^v https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_17_julkaisu.pdf/bf699437-e1c6-3233-a87d-f8cebee2f28a/CRC_C_GC_17_julkaisu.pdf?t=1465381255000

^{vi} https://okm.fi/-/urheilun-eettisten-asioiden-neuvottelukunta-asetettu-vuosiksi-2023-2027?languageId=fi_FI